

הקשר הנפלא בין פרשיות נצבים-וילך העצה הנפלאה של עזרא הסופר איך לזכות לתכלה שנה וקללותיה

י"ה ומתורתך תלמדנו". ופירש כ"ק מרן רבי יהושע מבעלזא זי"ע, שהתכוון לתת לנו עצה נפלאה איך להינצל מיסורים, אשר כפי המבואר בגמרא (ברכות ה:): "יסורין ממרקין עוונותיו של אדם", על פי מה ששינינו בגמרא (מנחות קי:): "כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם".

נמצא לפי זה כי על ידי שאיש ישראל קורא בתורה בפרשת התוכחות, וממשיך על עצמו פחד ה' והדר גאונו שמצד מעשיו היה ראוי לעונשים הללו, נחשב לו כאילו קיבלם בפועל וינצל מהם. הנה כי כן זהו שאמר: "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה", כדי שיתכפרו עוונותיו, ומפרש ואומר באיזה אופן לקבל היסורים, 'ומתורתך תלמדנו', יסורים שהוא ממשיך על עצמו על ידי לימוד התורה בפרשיות התוכחות, שנחשב כאילו קיבל אותם בפועל.

הנה כי כן ריווח לנו להבין עצתו הנפלאה של עזרא הסופר שתיקן להם לישראל, שיקראו את הקללות שבפרשת בחקותי לפני חג השבועות, והקללות שבפרשת כי תבוא לפני ראש השנה: "כדי שתכלה השנה וקללותיה", שהוא ממש על דרך עצתו של מרן רבי יהושע מבעלזא, שיכוון בקריאתו לקיים בזה כל העוסק בתורת עונשים כאילו קיבל את העונשים.

וכן ביאר ב"תפארת שלמה" (פרשת כי תבוא): "יש לתת טעם בענין התוכחה מה שאנו קוראים בעת הזאת שתכלה שנה וקללותיה, והוא כמו שאומרים (הושע יד-ג) ונשלמה פרים שפתינו, שאם חס ושלוש נגזר אשר לא טוב, הנה יצאנו ידי חובתינו בקריאת הדברים האלה, וממילא יתהפכו לנו כולם לברכה".

מעתה נראה לבאר ענין שתי הפרשיות במדבר ונצבים המפסיקות בין הקללות ובין חג השבועות וראש השנה, כי הן אמת שכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, אולם הלא כלל גדול הוא שאפילו המביא קרבן כפרה צריך לעשות תשובה, כמו שפסק הרמב"ם (הלכות תשובה פ"א ה"א): "וכן

עזרא הסופר תיקן לישראל שיקראו את הקללות שבפרשת בחקותי לפני חג השבועות, והקללות שבפרשת כי תבוא לפני ראש השנה:

"תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבתורה קודם ראש השנה, מאי טעמא, אמר אביי ואיתימא ריש לקיש, כדי שתכלה השנה וקללותיה". ומקשה בגמרא: "בשלמא שבמשה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה", לפני ראש השנה החדשה, "אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא", ומתריך: "אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן".

וכתבו התוספות (שם ד"ה קללות) הטעם, שאין אנו מסמיכים את הקריאה בפרשת בחקותי לחג השבועות, וכן הקריאה בפרשת כי תבוא אין אנו מסמיכים לראש השנה, אלא תמיד מפסיקים עם הקריאה בפרשת במדבר לפני חג השבועות, ועם הקריאה בפרשת נצבים לפני ראש השנה [ולפעמים כמו בשנה זו שאין שבת בין יום הכיפור לחג הסוכות, מצטרפת גם פרשת וילך לפרשת נצבים]: "לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ראש השנה, בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל, שלא להסמיך הקללות לראש השנה, ומטעם זה אנו קורין במדבר סיני קודם עצרת, כדי שלא להסמיך הקללות שבבחקותי לעצרת".

ונראה לבאר מה שתיקן עזרא הסופר להפסיק בפרשת במדבר בין הקללות שבפרשת בחקותי לחג השבועות, ובפרשת נצבים בין הקללות שבפרשת כי תבוא לראש השנה, על פי מה שנקדים לבאר איך על ידי קריאת הקללות שבפרשת בחקותי לפני חג השבועות, והקללות שבפרשת כי תבוא לפני ראש השנה: "תכלה השנה וקללותיה".

"אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו"

ויש לבאר הענין בזה על פי מה שאמר דוד מלך ישראל (תהלים צד-ב): "אשרי הגבר אשר תיסרנו

לקראת שבת קודש הבאה עלינו לטובה, דבר בעתו מה טוב לשלב את שתי הפרשיות נצבים-וילך שאנו קוראים בשבת, ונפתח עם הפסוק הראשון בפרשת נצבים (דברים כט-ט): "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם ואשיכם שבטיכם וזקניכם ושוטריכם כל איש ישראל". ופירש רש"י בשם המדרש (תנחומא אות א):

"למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממי"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו, מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו".

ותמחו המפרשים אם ישראל הכעיסו את הקב"ה בעונם, עד כדי כך שהיה מן הראוי שיבואו עליהם הקללות, איך יתכן שלא נענשו כפי שהבטיח הקב"ה בתורה, וכבר הביע ה"כלי יקר" את פליאתו העצומה על כך בדברים חריפים:

"וכאן יש מקום לספק ספק גדול במה שקיבלו ישראל תנחומין של הבל, כי מה שלא עשה בהם כליה עד הנה, לפי שעדיין לא נתמלא סאתם, שיחולו עליהם כל האלות של התוכחה, ואם תאמר שהרבו כעסים למקום ברוך הוא והגדילו אשמה, עד שהיו ראויין לכל אותן האלות, ואף על פי כן השם יתברך ברחמיו לא עשה עמהם כלה ככל חטאתם, אם כן משה כתב להם שטר ושוברו עמו.

ובחינים יעד להם כל אותן התוכחות, כי לעולם לא יפחדו מהם, ומורא לא יעלה על ראשם מן אותן קללות, כי יאמרו הרי כבר חטאנו כאלה וכאלה ולא רבצה בנו האלה, גם האיש משה הבטיחנו שגם אם יוספיים אנחנו לחטוא לא יגע בנו רע, ואם כן עשה משה תרי דברים דסתרי אהדי, כי מתחילה יעד להם הקללות כדי שיראו מהם, ואחר כך ניחם אותם וידבר על לבם שאף אם יהיו חוטאים לא יכלו מצד הקללות".

תקנת עזרא כדי שתכלה השנה וקללותיה

פתח דברינו יאיר לבאר הנחמה של משה רבינו לישראל, על פי מה ששינינו בגמרא (מגילה לא:): כי

ביאור הפיוס של משה רבינו על הקללות: "אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה"

פליאת המפרשים, איך יעלה על הדעת כי משה רבינו ניחם את ישראל שלא יתקיימו הקללות שבתורה

גמרא: עזרא הסופר תיקן שיקראו הקללות שבפרשת כי תבוא לפני ראש השנה כדי שתכלה שנה וקללותיה

תוספות: בכל שנה מפסיקים בין הקללות שבפרשת כי תבוא לראש השנה עם פרשת נצבים ולפעמים גם בפרשת וילך

משה רבינו פייסם בפרשת "אתם נצבים היום"

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה עמקו דברי חכמינו ז"ל שהביא רש"י: "למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ מממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו, מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו".

לפי האמור הביאור בזה, כי משה רבינו הוכיח להם שיש עצה להינצל מן הקללות על ידי קריאתן בתורה, שכל העוסק בתורת היסורים כאילו קיבל יסורים, שהרי מטעם זה סידר הקב"ה את פרשיות התורה שפרשת נצבים היא בבחינת חומה להפסיק בין הקללות לראש השנה, כדי שישלימו בה את התשובה עם הקריאה שהיתה בפרשת כי תבוא.

זהו שמדקדק המדרש לומר: "התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום", שפייס את ישראל במה שאמר להם, ראו נא ראו שסידר לכם הקב"ה פרשת "אתם נצבים היום", שתפסיק בין הקללות שבפרשת כי תבוא לראש השנה, כדי שתוכלו להינצל מיסורים בפועל על ידי הקריאה בקללות בשילוב תשובה, ובזכות זה "אתם נצבים היום" חיים וקיימים.

יש להוסיף נקודה יקרה על פי המבואר במדרש (קהלת רבתי) על הפסוק (קהלת א-יב): "אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלים, זה היה ראוי להיכתב ולהיות תחילת הספר, ולמה נכתב כאן, אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה". ומביא המדרש השוואה לכך: "ודכוותיה אתם נצבים היום, זה היה ראוי להיות תחילת הספר, אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה". לפי המבואר סידר הקב"ה בכוונה תחילה פרשת נצבים בסוף ספר דברים לטובת ישראל, כדי שתפסיק בין הקללות לראש השנה.

נמצא לפי זה כי פרשת במדבר היא תיקון נפלא, להיות מסך המבדיל בין הקללות שבפרשת בחוקותי, שהן עונש משום שלא היו עמלים בתורה, לחג השבועות זמן מתן תורתנו שאין התורה נקנית אלא בביגיעה, כמו ששינינו (ברכות סג): "מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר (במדבר יט-יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל".

בדרך זו נבאר גם כן איך פרשת נצבים היא בבחינת מסך המבדיל בין הקללות לראש השנה, על פי מה שפתח הכתוב את הקללות שבפרשת כי תבוא בפסוק (דברים כח-טו): "והיה אם לא תשמע בקול ה' אלקיך לשמור לעשות את כל מצוותיו וחוקותיו אשר אנכי מצוך היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך". כדי ללמדנו בכך כי הקללות שבפרשת כי תבוא שאנו קוראים בסוף השנה, תכליתן לתקן את כל מה שחטאנו במשך כל השנה.

והנה בפרשתנו פרשת נצבים כתוב בפירוש כי מצות תשובה היא תיקון על הקללות, כמו שכתוב (דברים ל-א): "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה, ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך".

הנה כי כן מטעם זה בחר הקב"ה להפסיק בין הקללות שבפרשת כי תבוא לראש השנה עם המסך המבדיל של פרשת נצבים, שנזכרה בה מצות תשובה שהיא כפרה על הקללות, והרי זה מצטרף להפליא עם מה שתיקן עזרא הסופר לקרוא פרשת כי תבוא לפני ראש השנה כדי שתכלה שנה וקללותיה, אולם מאחר שצריך להשלים התיקון בתשובה, לכן פרשת נצבים שנזכרה בה מצות התשובה היא מסך המבדיל בין הקללות לראש השנה, שהוא יום הראשון מעשרת ימי התשובה מראש השנה עד יום הכיפורים.

בעלי חטאות ואשמות, בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן, אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה".

נמצא לפי זה כי בעת הקריאה בקללות שבפרשת בחוקותי ובפרשת כי תבוא, שהיא בבחינת "ונושלמה פרים שפתינו", צריך לצרף גם כן תשובה, אולם לפעמים קשה להשלים התשובה כראוי רק בשעת הקריאה, לכן הוסיפו חכמינו ז"ל עוד פרשה אחרי הקללות להפסיק עם שבוע ימים בין הקריאה לחג השבועות ולראש השנה, כדי שישלימו בה את התשובה כראוי שצריכה להיות עם הקריאה של הקללות, ועל ידי זה יתקיים בתכלית השלימות: "תכלה שנה וקללותיה", ובראש השנה: "תחל שנה וברכותיה".

בפרשת במדבר ובפרשת נצבים יש תיקון נפלא לקללות

יש להוסיף תבלין לבאר בזה גם במהות הפרשיות, איך הן בבחינת מסך המבדיל בין הקללות לתקן הכל בתשובה, ונפתח בפרשת במדבר המפסיקה בין הקללות שבפרשת בחוקותי לחג השבועות זמן מתן תורתנו, כי כאשר נתבונן נראה שהקללות בפרשת בחוקותי הן עונש על שלא עמלו בתורה, כמו שפתח הכתוב (ויקרא כו-ג): "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו". ופירש רש"י: "אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה", והיינו כי על ידי העמל בתורה שהיא תבלין כנגד היצר הרע (קידושין ל): מקיימים כל המצוות.

מזה נשכיל להבין כי מה שהקדים הכתוב לפני הקללות (שם טו): "ואם בחוקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצוותי", הכוונה בזה שתמאסו "בחוקותי", שלא תהיו עמלים בתורה, ועל ידי זה לא תוכלו להתגבר על היצר ולקיים כל המצוות, לכן התיקון על כך הוא לעשות תשובה להיות עמלים בתורה.

לפי זה נראה כי מטעם זה תיקן עזרא הסופר להפסיק בין הקללות לחג השבועות זמן מתן תורתנו עם פרשת במדבר, שפתח בה הכתוב (במדבר א-א): "וידבר ה' אל משה במדבר סיני". דרשו על כך במדרש (במדבר א-א): "כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר, אינו יכול לקנות את החכמה והתורה, לכן נאמר במדבר סיני".

הכוונה בזה שיפקיר עצמו כמדבר לפרוש מכל עניני העולם הזה, כמו ששינינו במשנה (אבות פ"ו מ"ד): "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומיים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא".

להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם אלקים אני ה'". ואילו בקללות שבפרשת כי תבוא לא נזכרו כלל דברי נחמה. ומתוך בלשון קדשו:

"שאלת ממני למה לא נכתבת נחמה בקללות של 'והיה כי תבא אל הארץ', כמו בקללות של 'אם בחוקותי'. תשובה: שאלה זו נשאלה בספר הזוהר... ומה שנראה לי לתרץ, כי אין צריך נחמה בפרשת כי תבא, לפי שנחמתם בצדם, שאין פסוק ופסוק שלא הוזכר בו שם הוי"ה המורה על הרחמים, להודיע שהמדה היא ברחמים, על דרך (איוב ה-יח) ימחץ וידיו תרפנה, ואין לך נחמה גדולה מזו".

והנה מה שכתב: "שאינ פסוק ופסוק שלא הוזכר בו שם הוי"ה", הוא לאו דוקא, כי ישנם הרבה פסוקים בתוכחות שלא נזכר בהם השם הוי"ה, וצריך לפרש כוונתו כי בכל כמה פסוקים נזכר בהם השם הוי"ה. למעשה נזכר בתוכחה כ"ו פעמים שם הוי"ה כמו שכתב "בעל הטורים" (דברים כח-סח): "כ"ו שמות בתוכחה כנגד כ"ו שמות שבתפלת י"ח חוץ מברכת המינין".

בענין זה מצינו דבר נפלא בספר "יוסף תהלות" על תהלים להגה"ק החיד"א (מזמור ס) בשם ספר "לב אריה" לדרשן המופלא רבי יהודה אריה לייב (פרשת וילך אות א), שמצא בשם גדול אחד כי בקללות שבפרשת כי תבוא נזכרו כ"ו פעמים שם הוי"ה, דהיינו הוי"ה פעמים הוי"ה שעולים בגימטריא רעו"ת, כדי לבטל בכך כל קללות "רעות" שבפרשת התוכחה.

והוסיף ה"לב אריה" לפרש בזה רמז הפסוק (תהלים לד-כ): "רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה'". פירושו: "רבות רעות צדיק", הקללות שבמשנה תורה הם בבחינת רבות "רעות", אולם "ומכולם יצילנו ה'" דייקא, דהיינו כ"ו פעמים השם הוי"ה שנזכרו בתוכחות שעולים בגימטריא רעו"ת, והם המצילים את האדם מכל הקללות.

לפי האמור יש לבאר הטעם שנזכרו כ"ו שמות הוי"ה בפרשה הקללות, כדי לרמז בכך שבזכות שהקדים הקב"ה במעשה בראשית השם הוי"ה לשם אלקי"ם, אפשר להינצל מהקללות בפועל על ידי שיקרא פרשה זו בהתלבשות יראת ה', ועל ידי זה יחשב כאילו קיבלן בפועל בבחינת: "כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת".

מעתה יאירו עינינו להבין מה שפייס משה רבינו את ישראל שנבהלו מפרשת הקללות באומרו: "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם", כלומר מזה שהפסיק הקב"ה בין הקללות לראש השנה עם פרשת נצבים, אתם רואים שהקב"ה אינו רוצה להעניש אתכם בפועל, אלא רצונו שתעסקו בפרשת

כ"ק מרן רבי יהושע מבעלזא זי"ע: העוסק בפרשת הקללות משולב ביראת ה' הרי זה כאילו נענש בהן

"אשרי הגבר אשר תיסרנו יה", ביסורים כאלה, ומתורתך תלמדנו", שעוסק בפרשת הקללות עם יראת ה'

הקב"ה הפסיק בין הקללות לראש השנה עם פרשת נצבים, שנזכרה בה מצות תשובה להשלים התיקון

משה רבינו ניחם את ישראל "אתם נצבים היום", ממה שהפסיק הקב"ה בין הקללות לראש השנה עם פרשת נצבים

שופטים ושופטים שיענישו אותך על מה שחטאת, ומפרש ואומר איזה שופטים, לא שיצטרכו להעניש אותך בפועל, אלא "אשר ה' אלקיך נותן לך לשבטיך", מה שהעניק לך הקב"ה בב' שמות הוי"ה אלקי"ם שהקדים מדת הרחמים למדת הדין, כדי שתוכל לקבל את העונש על ידי שתעסוק בתורה בהתלבשות הפחד והיראה, "ושפטו את העם משפט צדק", כי זהו משפט צדק שהקב"ה בעל הרחמים רוצה בזה.

על פי האמור הוסיף בנו כ"ק מרן רבי אהרן מבעלזא זי"ע (פרשת שופטים), לפרש בזה מאמר המדרש (דב"ר ה-ה) על פסוק זה: "שופטים ושופטים תתן לך, אם נעשה הדין למטה אין הדין נעשה למעלה, ואם לא נעשה הדין למטה הדין נעשה למעלה". הכוונה בזה שאם נעשה הדין למטה, שעוסק בתורה בפרשיות הדינים והתוכחות וממשיך על עצמו פחד ה' והדר גאוונו, אין הדין נעשה למעלה שאין צריך להיות הדין בפועל, מאחר שכבר נשלם על ידי לימוד התורה ונמשכים חסדים ורחמים.

יומתק לפרש בזה מה שפירש רש"י: "שופטים ושופטים, שופטים דיינים הפוסקים את הדין". ויש לומר שרמז לנו בזה שנחפש לנו שופטים כאלה, שאינם מענישים בפועל אלא דיינים "הפוסקים את הדין", כלומר שמפסיקים את הדין למעלה, שלא נצטרך לקבל את העונשים בפועל, אלא נוכל לקבלם למטה על ידי העסק בתורה בפרשת התוכחות בפחד ויראת ה'.

כ"ו פעמים שם הוי"ה נזכרו בתוכחות

הנה מה טוב ומה נעים לבאר בזה מה שנשאל בשו"ת הרדב"ז (חלק ב סימן תשסט), מדוע בקללות של פרשת בחוקותי נזכרו דברי נחמה (ויקרא כו-מב): "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור... ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכולתם להפך בריתי אתם כי אני ה' אלקיהם, וזכרתי

"לפני ה' אלקיכם" שהקדים מדת הרחמים למדת הדין

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שהזכיר משה רבינו ב' שמות בפסוק זה: "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם", על פי מה שפירש כ"ק מרן רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע מה שכתוב בפרשת שופטים (דברים טז-יח): "שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלקיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק".

וביאר בדברי קדשו על פי מה שפירש רש"י (בראשית א-א): "בראשית ברא אלקים, ולא אמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים". ופירש הכוונה בזה על פי הקדמת אביו כ"ק מרן מהר"י זי"ע, שיש עצה להינצל מהדין בפועל על ידי הקריאה בתורה בצירוף התלבשות בפחד ה' מהדר גאוונו.

זהו הביאור: "שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין", שאם יעשה אדם עבירה יצטרך לקבל העונש בפועל ממש, "וראה שאין העולם מתקיים", כי יצר לב האדם רע מנעוריו וכשל כח הסבל לסבול יסורים, "והקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין", שלא יצטרך האדם לקבל את העונש בפועל, אלא יעסוק בתורה בפרשת התוכחות, ויתלבש בפחד ה' מהדר גאוונו, ויחשב כאילו קיבלם בפועל.

"והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים", ללמדנו שהקב"ה משתמש בב' שמות ה' אלקים להנהגת העולם, בשם הוי"ה שהוא מדת הרחמים מחשב הקב"ה את העסק בפרשת התוכחות כאילו קיבלן בפועל, ואילו בשם אלקי"ם שהוא מדת הדין מעניש ח"ו הקב"ה בפועל, אם לא עסק בפרשת התוכחות ולא התלבש בפחד ה' מהדר גאוונו.

הנה כי כן זהו פירוש הכתוב: "שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך", שתמנה על עצמך

אני בא ליתן תורה בסיני, ואיני פותח תחלה אלא כן, שנאמר (שמות כ-ב) אנכי ה' אלקיך".

מתמה על כך הגה"ק רבי שלמה קלוגר זצ"ל ב"אמרי שפר" (תחילת פרשת בראשית), ממה שמבואר במדרש (ב"ר שם): "למה נברא העולם בבי', שהוא לשון ברכה. ולמה לא באל"ף, שהוא לשון ארורה. אמר הקב"ה הרי אני בורא אותו בלשון ברכה והלוואי יעמוד". הרי מבואר כי מה שפתח הקב"ה מעשה בראשית באות ב' של ב'ראשית ולא באות א', משום שהאות א' היא רמז על א'ירור ואות ב' על ב'רכה, אם כן קשה מדוע פתח הקב"ה את מתן תורה בהר סיני בעשרת הדברות באות א' (שמות כ-ב): "אנכי ה' אלקיך".

ותירץ כי אמנם כן האות א' היא רמז על א'ירור, אבל בכח קדושת התורה אפשר להפוך גם את הקללה לברכה, ולפי זה מבואר היטב כי בשעת בריאת העולם לפני שניתנה תורה, לא רצה הקב"ה לפתוח מעשה בראשית באות א' שהיא רמז על א'ירור, כי לא היה אפשר להפוך הקללה לברכה בלי התורה, אבל אחרי שניתנה תורה לישראל פתח הקב"ה באות א' של א'נכי, לרמז שבכח התורה אפשר להפוך גם את הארור לברוך. אלו תוכן דבריו.

יומתק לבאר בזה מה שדרשו בגמרא (שבת קה). אותיות האל"ף ב"ת: "אל"ף ב"ת - א'לף ב"נה", ופירש רש"י: "למוד תורה". לפי האמור יש לומר שרמזו בזה אל"ף ב"ת שהיה נהג בשתי פרשיות פרשת בחוקותי ופרשת כי תבוא, ללכת לבית המדרש ביום שישי כדי להעביר את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, כדי לקיים בכך: "ואזל משה למשכן בית אולפנא", להמתיק הדינים מישראל.

מעתה יאירו עינינו להבין מה שרמז בתרגום יונתן שפירש: "ואזל משה למשכן בית אולפנא", שהלך לבית המדרש שנקרא "בית אולפנא", לפי האמור יש לומר שרמזו בזה על הכח הנפלא של בית המדרש שעוסקים שם בתורה, שמהפך את "אולפנא" שהיא האות אל"ף שעש בה רמז על א'ירור לאות "בית" שהיא ברוך, וזהו "בית אולפנא" שהאות אל"ף נהפכת לאות ב"ת להמתיק כל הדינים ולהמשיך כל הברכות.

"ואזל משה למשכן בית אולפנא"

עתה הבה נראה איך ענין נשגב זה מתקשר גם לפרשת וילך, שבשנה זו היא מצטרפת לפרשת נצבים, להפסיק בין הקללות שבפרשת כי תבוא לראש השנה, על פי מה שפתח הכתוב פרשת וילך (דברים לא-א): "וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל", ופירש בתרגום יונתן: "ואזל משה למשכן בית אולפנא". פירוש, שהלך לבית המדרש שנקרא בארמית "בית אולפנא". וצריך ביאור מה היה הענין שהלך משה רבינו לבית המדרש.

וביאר כ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע, כי משה רבינו הלך להגיד תוכחה לבני ישראל טרם פטירתו, והנה רצה להורות להם שהתכלית היא לתקן הכל על ידי לימוד התורה, ובפרט על ידי לימוד פרשת התוכחות משולב ביראת ה' מהדר גאווה, שעל ידי זה יחשב כאילו קיבלו את העונשים בפועל, על כן "וילך משה וידבר את כל הדברים האלה לאמר".

הנה כי כן זהו שמפרש בתרגום יונתן: "ואזל משה למשכן בית אולפנא", שהלך לומר תוכחה לישראל בבית המדרש שהוא מקום לימוד התורה, כדי לרמז לישראל שעל ידי לימוד התורה והמשכת פחד ה' ויראתו, לא יצטרכו לקבל את העונשים בפועל, אלא העסק בתורה יחשב כאילו קיבלו את העונשים ויתקנו הכל.

בענין זה ראוי להביא מעשה רב מכ"ק אדמו"ר מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע, שהיה נוהג בשתי פרשיות פרשת בחוקותי ופרשת כי תבוא, ללכת לבית המדרש ביום שישי כדי להעביר את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, כדי לקיים בכך: "ואזל משה למשכן בית אולפנא", להמתיק הדינים מישראל.

אות ב' של ב'ראשית לעומת אות א' של א'נכי

כעבדא קמיה מאריה נראה להוסיף תבלין לבאר דברי התרגום יונתן: "ואזל משה למשכן בית אולפנא", על פי מה שמצינו מאמר פלא במדרש (ב"ר א-ו):

"עשרים וששה דורות היתה האל"ף קורא תגר לפני כסאו של הקב"ה, אמרה לפניו, רבונו של עולם, אני ראשון של אותיות ולא בראת עולמך בי, אמר לה הקב"ה, העולם ומלואו לא נברא אלא בזכות התורה, שנאמר (משלי ג-ט) ה' בחכמה יסד ארץ וגו', למחר

התוכחות ותתעוררו ביראת ה' שעל ידי זה יחשב כאילו נענשתם בפועל, והביא ראיה לכך שזהו רצונו יתברך, שהרי "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם", שברא את העולם בב' שמות ה' אלקים, כדי ללמדנו שזהו רצונו להקדים מדת הרחמים שלא יצטרך להעניש את ישראל בפועל.

"לדוד ה' אורי וישעי"

והנני להעלות על שלחן מלכים מה שביארנו לפי זה לפני שנים רבות, מנהג ישראל תורה לומר מראש חודש אלול עד שמיני עצרת פעמיים ביום בתפלת שחרית ותפלת מנחה מזמור (תהלים כז) "לדוד ה' אורי וישעי". והנה מצינו על כך דברים נוראים בסיפור האריז"ל הנקרא סידור רבי שבת מרשקוב (סדר כוונת ר"ח אלול), כי במזמור זה ישנם י"ג שמות הוי"ה כנגד י"ג מדות של רחמים המצילים אותנו מכל גזירות רעות, הנה לשון קדשו:

"כל האומר מזמור כ"ז, לדוד ה' אורי וישעי וכו', מראש חודש אלול עד אחר שמחת תורה ערב ובוקר דבר יום ביומו, אזי הוא מובטח שמוציא שנותיו בטוב ויערב לו, ואפילו גזירה רעה כתובה על האדם מן השמים יכול לבטל, ומעביר מעליו כל המקטרגים ושטנים ומארי תריסין, ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות, ויוצא בדימוס זכאין בדין, ועל ידי זה יכניע כל המקטרגים.

כי מראש חודש נפתח י"ג מקורות מ"ג מכילין דרחמי, והם מתגלין ומאירין למטה... ולכך יש בו במזמור זה י"ג שמות הוי"ה... ועל ידי אמירה זו אנו פועלין ומבטלין מעלינו הבית דין של מעלה ומארי תריסין ומקטרגין, שאין להם רשות לקרב כלל לדון אותנו, אלא מלפניך משפטינו יצא ואז יוצאין אנחנו זכאים בדין".

לפי המבואר יש להוסיף בזה תבלין, כי כמו שתיקן עזרא הסופר לקרוא פרשת כי תבוא לפני ראש השנה כדי שתכלה שנה וקללותיה, כן מטעם זה תיקנו לומר מראש חודש אלול עד שמיני עצרת פעמיים ביום: "לדוד ה' אורי וישעי", כי באמירתו פעמיים ביום יש בו כ"ז שמות הוי"ה כמספר השמות שיש בפרשת התוכחות, שעולים בגימטריא רעו"ת ובכוחם לבטל כל גזירות "רעות" שנזכרו בתוכחות. וזהו שכתב בסיפור האריז"ל על הסגולה באמירתו: "ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות".

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמו האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com